

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
Építőmérnöki Kar – építőmérnöki képzés 1782 óta

Geotechnika és Mérnökgeológia Tanszék
H-1111 Budapest Műegyetem rkp.3.

Tel.: 463 2043, 463 1447
Fax: 463 2017
web: www.gmt.bme.hu

Int. az.: FI 23344

Témaszám: .....-577-GM-.....-2017.

MŰEMLÉKI HABARCSOK KÖTŐANYAG VIZSGÁLATA – IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM

.....
Dr. Kopecskó Katalin
egyetemi docens
témavezető

.....
Dr. Török Ákos
egyetemi tanár
tanszékvezető

.....
Dr. Majorosné dr. Lublós Éva
egyetemi docens

Budapest, 2017. november 21.

1. Előzmények

Az ALAKart Kft. (Budapest, Tagló u. 11, 1097) megbízta a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Geotechnika és Mérnökgeológia Tanszékét, hogy végezze el az Iparművészeti Múzeum pirogránit elemei alól származó habarcsok kötőanyag vizsgálatát, majd a vizsgálati eredményeket szakvéleményben foglalja össze.

A Tanszék (Megbízott) a következőket vállalta a kijelölt és átadott minták esetében:

- a vizsgálatok elvégzése, értékelése és dokumentálása,
- szakvélemény készítése, amelyet Megbízónak 3 nyomtatott példányban ad át.

A Megbízó feladatai:

- Megbízó a vizsgálandó mintákat Megbízott laboratóriumába szállítja.
- Megbízó a mintavétellel kapcsolatos információkat Megbízott rendelkezésére bocsátja,
- a mintavétel dokumentációja (mintavételi helyek, stb.) Megbízó feladata.

A vizsgálatokat végezte:

Dr. Kopecskó Katalin egy. docens, témavezető,
Rónaky Viktória technikus,
Takács Krisztián technikus.

A vizsgálatokat értékelte és a szakvéleményt készítette:

Dr. Kopecskó Katalin egy. docens, témavezető,
Dr. Majorosné dr. Lublós Éva egy. docens.

2. A vizsgálati minták és vizsgálati terv

Megbízó a vizsgálatokra a következő jelű mintákat adta át (*1. táblázat*).

1. táblázat A vizsgálatokra átadott minták mintavételi helyei

Mintavétel időpontja: 2017.10.13.			
Habarcsminták	1.	Kinizsi utca	ablak szemöldökből
	2.	VÍZKŐ MINTA	főpárkány alól
	3.	Hőgyes Endre utca	lebontott majolika dísz alól
	4.	Hőgyes Endre utca	felső bontott kváderezés alól
	5.	Hőgyes Endre utca	alsó bontott kváderezés alól
	6.		bontott téglamező alól
	7.	Üllői út	3 / 5 mázas szél – bal
	8.	Üllői út	4 / 2 régi kváder alól
	9.	Hőgyes Endre utca	3 / 4 téglal alól

3. Vizsgálati módszerek

3.1 A kötőanyag típus meghatározásának módszere

Cementet tartalmazó kötőanyagok esetén a tájékoztató cement mennyiséget az MSZ 4715-7:1972 szabványban leírtak szerint határozzuk meg. A cementtartalom számításához továbbá szükséges a térfogatsűrűség meghatározása is mintánként. A vizsgálat során meghatároztuk a minták nedvességtartalmát, a bemerítéses vízfelvételt, valamint a látszólagos (kapilláris) porozitást.

3.2 A kötőanyag pH meghatározásának módszere

A pH értékek vizsgálatával jellemezhető az anyagok kémhatása. A pH érték dimenzió nélküli kémiai mennyiség, amely egy adott oldat kémhatását (savasságát vagy lúgosságát) jellemzi (híg vizes oldatokban a pH egyenlő az oxóniumion-koncentráció, $[H_3O^+]$ tízes alapú logaritmusának ellentettjével, azaz negatív előjellel vett értékével).

A pH értékek mérését TESTO 206 típusú pH mérő készülékkel, a pormintákból készített desztillált vizes szuszpenzió végeztük el.

3.3 Röntgendiffrakció (XRD) fázisanálízis – pordiffrakciós módszer

Röntgendiffrakció (XRD) módszerrel a kristályos fázisok kimutatása lehetséges. Az általunk használt pordiffrakciós módszer főként többfázisú minták ásványi összetevőinek minőségi kimutatására alkalmas.

A mérésekhez a PHILIPS PW 3710 diffraktométert használtuk a következő paraméterekkel:

- röntgen cső: Cu (réz) anódú;
- generátor feszültség [kV]: 40;
- generátor áram [mA] : 30;
- röntgensugárzás hullámhossza [Å]: 1,5406,
- mérési szögtartomány [2θ , °]: 3 – 70;
- monokromátor használatával.

A mérési adatok kezelését, kiértékelését a PHILIPS PC-APD (Version 3.5) szoftverének segítségével és a TOTAL ACCESS DIFFRACTION DATABASE PDF-2 (PLUS 42) adatbázis felhasználásával végezzük.

4. Vizsgálati eredmények

4.1 A kötőanyag meghatározás és a fizikai vizsgálatok eredményei

A minták tömegösszetételi, valamint kémiai (kötőanyag) vizsgálatának eredményeit az 2. és 3. táblázatok tartalmazzák. (Ahol a minta mennyisége lehetővé tette, két párhuzamos mintadarabon végeztük el a vizsgálatot.)

2. táblázat A tömegösszetételi vizsgálat eredménye

Minta jele	Nedvesség tartalom, tömeg %	Vízfelvétel, tömeg %	Testsűrűség, kg/m ³	Látszólagos porozitás, %
1	0	22,59	1689	38,15
3	0,1	18,55	1718	31,87
	0,1	18,68	1743	32,56
4	0	22,56	1699	28,33
5	0,1	15,89	1801	28,63
	0	16,76	1793	30,06
6	0,2	18,46	1664	30,72
7	0,2	21,57	1727	37,25
	0	21,98	1704	37,46
8	0,3	16,52	1762	29,12
9	0	20,29	1731	35,12

3. táblázat A kötőanyag vizsgálat eredménye és a számított, tájékoztató cementtartalmak
(5 kg/m³ pontossággal megadva)

Minta jele	Híg sósavban oldható rész, tömeg %	SiO ₂ tartalom, * tömeg %	Számított cementtartalom, kg/m ³
1	25,79	0,15	15
3	37,47	0,63	55
4	28,62	0,16	15
5	29,35	0,36	30
6	38,70	0,59	50
7	26,93	0,18	20
8	27,00	0,25	20
9	37,74	0,44	20

* Híg sósavas oldással meghatározott érték

Cementet tartalmazó kötőanyagok esetén a tájékoztató cement mennyiség az MSZ 4715-7:1972 szerint, a híg sósavval oldható szilícium-dioxid tartalomból számítható, a 2. táblázat szerinti testsűrűségeket figyelembe véve. A számítási eljárás CEM I 42,5 N típusú normál portlandcement felhasználását feltételezi. A magyarországi adalékanyagokból kioldható SiO_2 mennyisége tapasztalataink szerint elhanyagolható. A számított, tájékoztató cementtartalmak a 3. táblázatban találhatók.

A kötőanyag vizsgálat eredménye azt mutatja, hogy nagyon kis mennyiségű „cement” típusú kötőanyag került felhasználásra a ragasztó habarcsok kialakításában, ami alapján azt is *feltételezhetjük, hogy a pirogránit elemek alól származó ragasztó habarcsok nem cementes kötőanyaggal készültek, hanem inkább mészhabarcsok. A mészhabarcs alkalmazását a makroszkópiusan megfigyelhető mészcsomok jelenléte is alátámasztja.* Az oltott mészhhez felhasznált égetett meszet készíthették kissé agyagos mészkő vagy méshmárga felhasználásával is, ami *hidraulikus (víz alatt is kötőképes, szilárduló) meszet eredményez.* Ez tartalmazhat kis mennyiségű szilícium-dioxidot. *A mészhabarcs/hidraulikus mészhabarcs felhasználását a rgt-diffrakciós vizsgálatok eredménye is megerősíti.*

4.2 A pH értékek vizsgálatának eredményei

A pH értékek vizsgálati eredményét tartalmazza a 4. táblázat. A kötőanyag vizsgálat (tájékoztató cementtartalmak) eredményét is feltüntettük a táblázatban, hogy a pH értékek alakulását a lehetséges cementfelhasználással összevessük.

4. táblázat A habarcsok pH vizsgálati eredményei és a számított, tájékoztató jellegű cementtartalmak

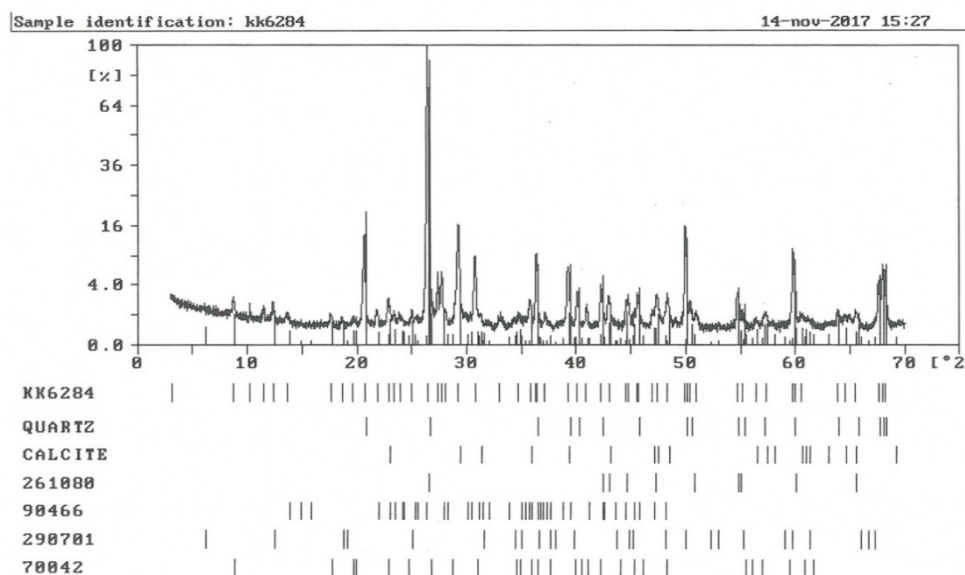
Minta jele	pH érték	Számított cementtartalom, kg/m ³
1	9,0	15
3	9,7	55
4	9,0	15
5	11,6	30
6	9,8	50
7	8,9	20
8	8,8	20
9	8,9	20

A pH vizsgálat eredményei alapján megállapíthatjuk, hogy az 5-ös minta kivételével 10 alatti (9 körüli) értékek. ***A habarcsminták 9 körüli pH értékei a habarcsok gyengén lúgos kémhatását, az 5-ös minta pH=11,6 értéke a habarcsminta lúgos kémhatását jelzi.***

Általánosságban elmondható, hogy a pH értékek friss mészhabarcs esetén 12 körüli értéket mutatnak, ugyanis a lúgosságot biztosító portlandit (oltott mész, Ca(OH)_2) még nem reagált a levegő széndioxid (CO_2) tartalmával. Megszilárdult mészhabarcs esetén viszont kisebb pH érték (~ 9) mérhető, amely a $\text{Ca(OH)}_2 + \text{CO}_2 \rightarrow \text{CaCO}_3$ szilárdulási reakció következménye. További fontos értékelési szempont, hogy a megszilárdult mészhabarcsokban általában kisebb pH értékeket ($\text{pH} \sim 9$) lehet mérni, mint a megszilárdult cementes habarcsok esetén ($\text{pH} \sim 12$). ***A porított habarcsból és desztillált vízből készített szuszpenziókon mért pH = 9 körüli értékek alátámasztják a mészhabarcs használatát. pH > 9 esetén a röntgendiffrakciós ásványtani elemzés alapján el lehet dönteni, hogy a minta mész- vagy cementes kötésű habarcs.*** Mészhabarcs esetében is előfordulhat, hogy a pH magasabb, mint 9, amennyiben a levegő (széndioxid) hozzáférése korlátozott. Műemléki (mész-) habarcsokban, akár több száz éves falazatokban is ki lehet mutatni az égetett mész (CaO), vagy az oltott mész (Ca(OH)_2) jelenlétét.

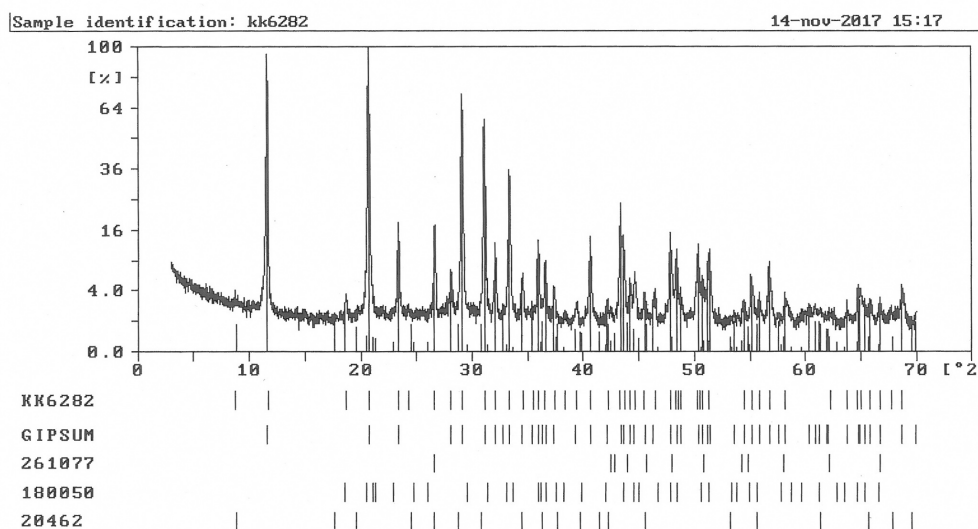
4.3 A röntgendiffrakciós (XRD) vizsgálat eredménye

Az **1. minta** rtg-diffrakciós vizsgálata alapján a minta fázisai a következők: **α -kvarc** (adalékanyag, homok), **kalcit**, albit (földpát, homokból), klinoklor (agyagásvány, homokból), muszkovit (csillám, homokból), *(a domináns ásványokat vastagon szedett betűkkel jelöltük)*. A vizsgált minta pH értéke 9,0. Megállapíthatjuk, hogy az **1. minta ásványtani összetétele alapján mészhabarc**.

1. ábra Az 1-es minta röntgendiffrakciós elemzése

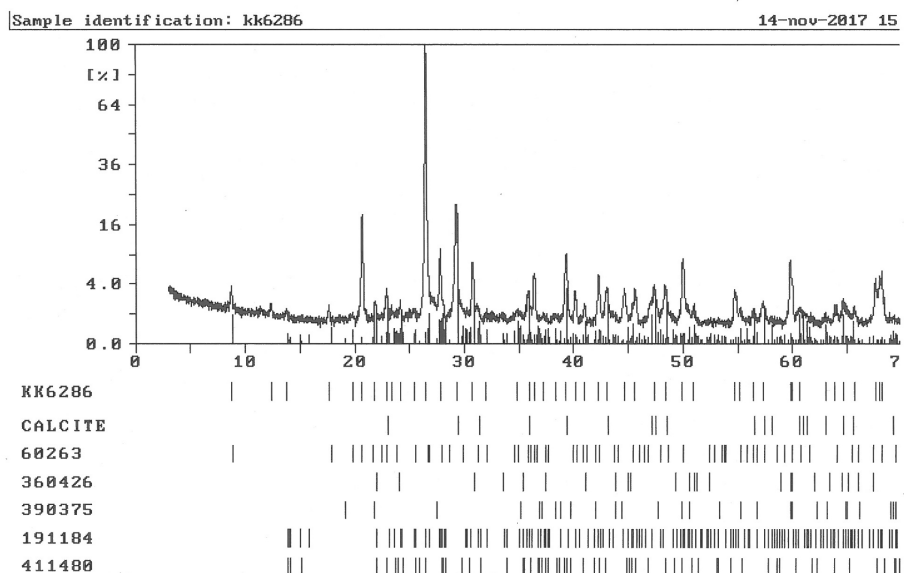
A **2. minta (vízkő)** rtg-diffrakciós vizsgálata alapján a mintát **fő ásványa a gipsz** ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$). További ásványai: elemi szén (C, korom), $\text{Al}(\text{OH})_3$ (kioldódásból), illit (agyagásvány, szálló porból), *(a domináns ásványokat vastagon szedett betűkkel jelöltük)*.

2. ábra A 2-es minta röntgendiffrakciós elemzése

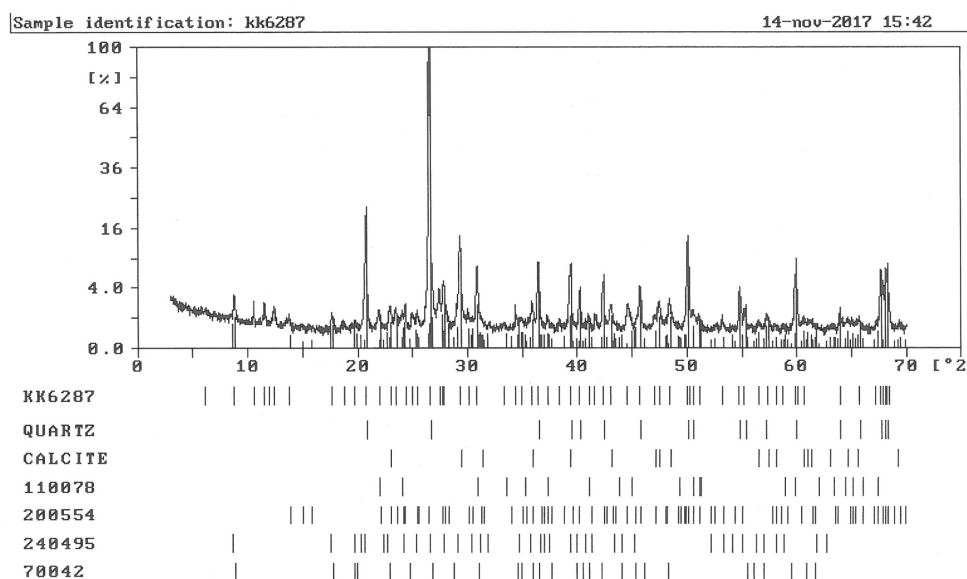

A **3. minta** rtg-diffrakciós vizsgálata alapján a minta fázisai a következők: **α -kvarc** (adalékanyag, homok), **kalcit**, muszkovit (csillám, homokból), dolomit (adalékanyag), albit és Ca-albit (földpátok, homokból), chamosit (agyagásvány, homokból), CaO (égetett mész), *(a domináns ásványokat vastagon szedett betűkkel jelöltük)*. A vizsgált minta pH értéke 9,7. Megállapíthatjuk, hogy a **3. minta ásványtani összetétele alapján mészhabarc**.

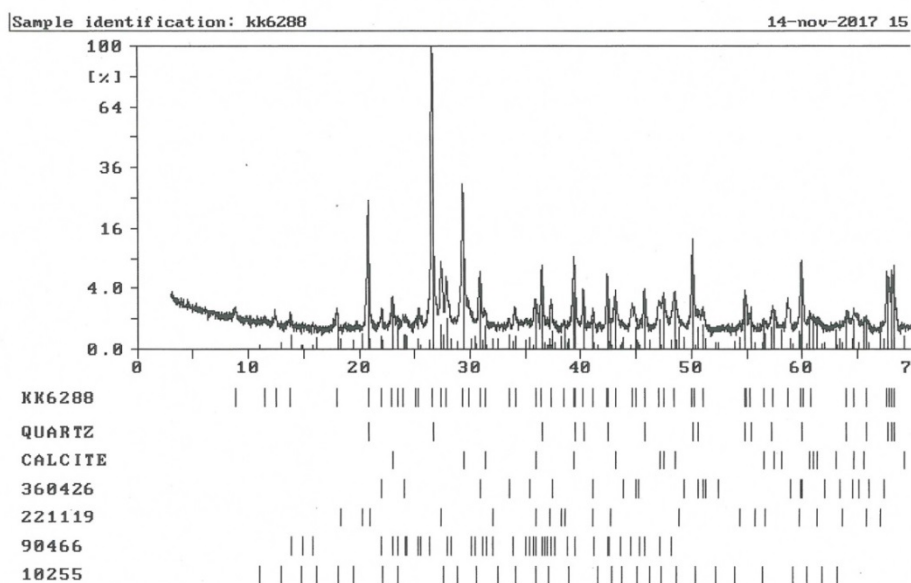
3. ábra A 3-as minta röntgendiffrakciós elemzése

A **4. minta** rtg-diffrakciós vizsgálata alapján a minta fázisai a következők: **α -kvarc** (adalékanyag, homok), **kalcit**, dolomit (adalékanyag), albit (földpát, homokból), muszkovit (csillám, homokból), gipsz, szaponit és klinoklor (agyagásványok, homokból), *(a domináns ásványokat vastagon szedett betűkkel jelöltük)*. A vizsgált minta pH értéke 9,0. Megállapíthatjuk, hogy a **4. minta ásványtani összetétele alapján mészhabarc**.

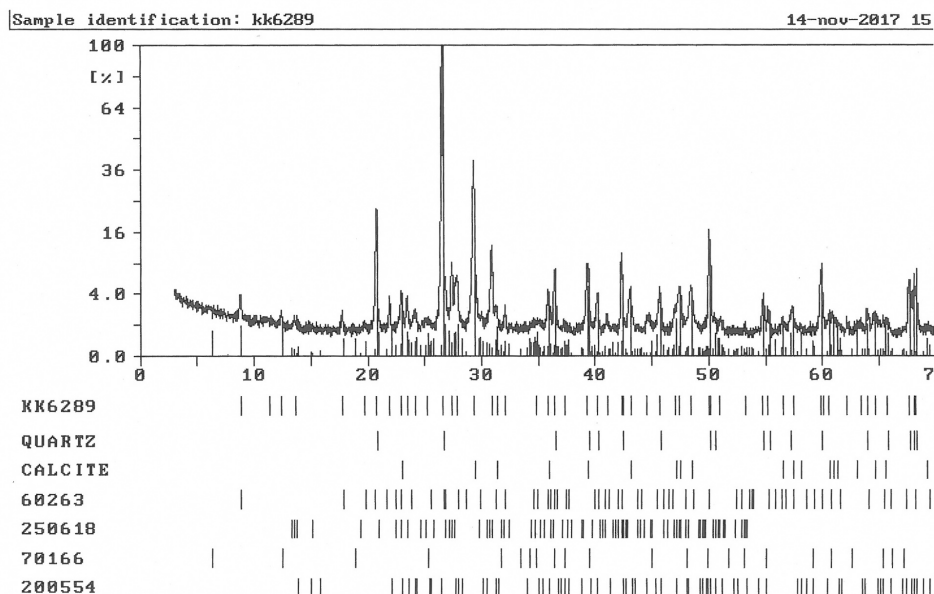
4. ábra A 4-es minta röntgendiffrakciós elemzése

Az **5. minta** rtg-diffrakciós vizsgálata alapján a minta fázisai a következők: **α -kvarc** (adalékanyag, homok), **kalcit**, dolomit (adalékanyag), alumínium-oxid hidrát ($\text{Al}_{10}\text{O}_{15} \cdot \text{H}_2\text{O}$), albit (földpát, homokból), melanterit (vas-szulfát hidrát), **$\text{Ca}(\text{OH})_2$** (portlandit, oltott mész), anhidrit (CaSO_4), Brownmillerit ($4\text{CaO} \cdot \text{Al}_2\text{O}_3 \cdot \text{Fe}_2\text{O}_3$, kalcium-alumint ferrit, hidratálatlan klinkerásvány), aluminát ($3\text{CaO} \cdot \text{Al}_2\text{O}_3 \cdot x\text{H}_2\text{O}$, hidratált kalcium-aluminát klinkerásvány), biotit (csillám, homokból), illit (agyagásvány, homokból), *(a domináns ásványokat vastagon szedett betűkkel jelöltük)*. A vizsgált minta pH értéke 11,6. Megállapíthatjuk, hogy **az 5. minta ásványtani összetétele alapján cementes mészhabarc** (kis mennyiségű cementtel feljavított mészhabarc, valószínűsíthetően nem eredeti, hanem későbbi alkalmazás).

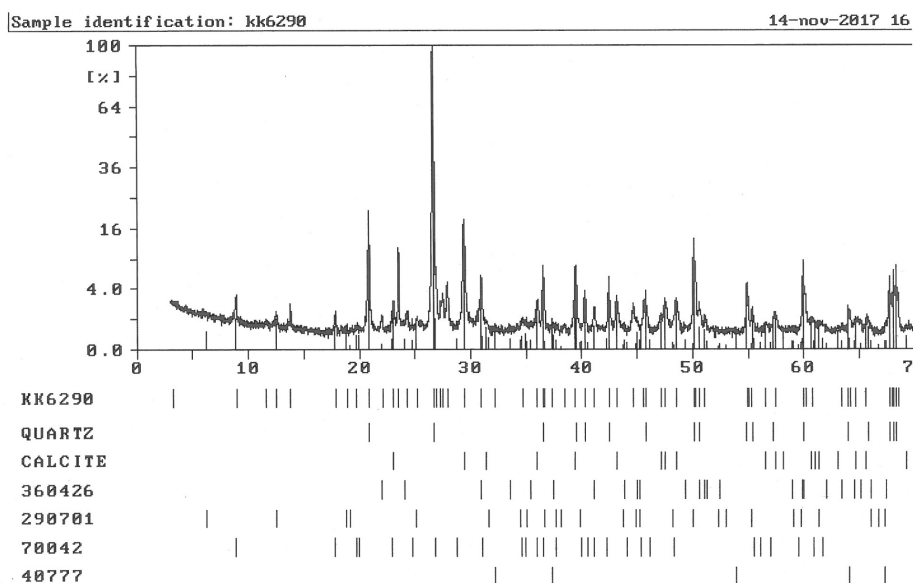
5. ábra Az 5-ös minta röntgendiffrakciós elemzése

A **6. minta** rtg-diffrakciós vizsgálata alapján a minta fázisai a következők: **α -kvarc** (adalékanyag, homok), **kalcit**, muszkovit (csillám, homokból), szanidin, albit (földpátok, homokból), dolomit (adalékanyag), wollasztonit (CaSiO_3 , salak alkotóeleme), *(a domináns ásványokat vastagon szedett betűkkel jelöltük)*. A vizsgált minta pH értéke 9,8. Megállapíthatjuk, hogy **a 6. minta ásványtani összetétele alapján mészhabarc**.

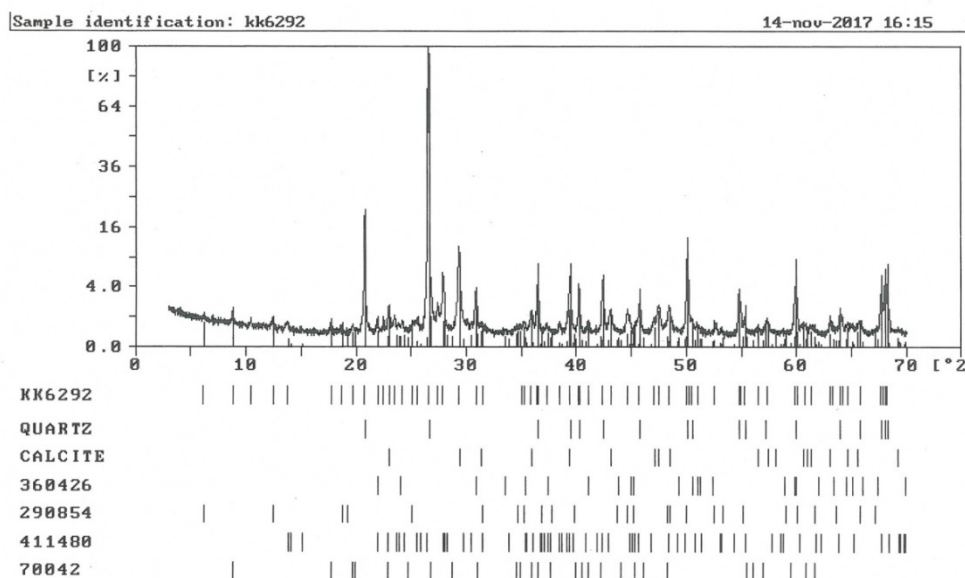
6. ábra A 6-os minta röntgendiffrakciós elemzése

A **7. minta** rtg-diffrakciós vizsgálata alapján a minta fázisai a következők: **α -kvarc** (adalékanyag, homok), **kalcit**, dolomit (adalékanyag), klinoklor (kloritcsoport, agyagásvány), muszkovit (csillám, homokból), CaO (égetett mész), Ca-albit, Na-anortit (földpátok, homokból), monokarbonát (kálcium-aluminát-karbonát hidrat, $\text{Ca}_4\text{Al}_2\text{O}_7\text{CO}_2 \cdot 11\text{H}_2\text{O}$, aluminátcement vagy bauxitcement használatára utalhat, azonban más, cementre utaló ásványt nem lehetett kimutatni), (*a domináns ásványokat vastagon szedett betűkkel jelöltük*). A vizsgált minta pH értéke 8,9. Megállapíthatjuk, hogy a **7. minta ásványtani összetétele alapján mészhabarcs, amelynél aluminát tartalmú cement használata feltételezhető.**

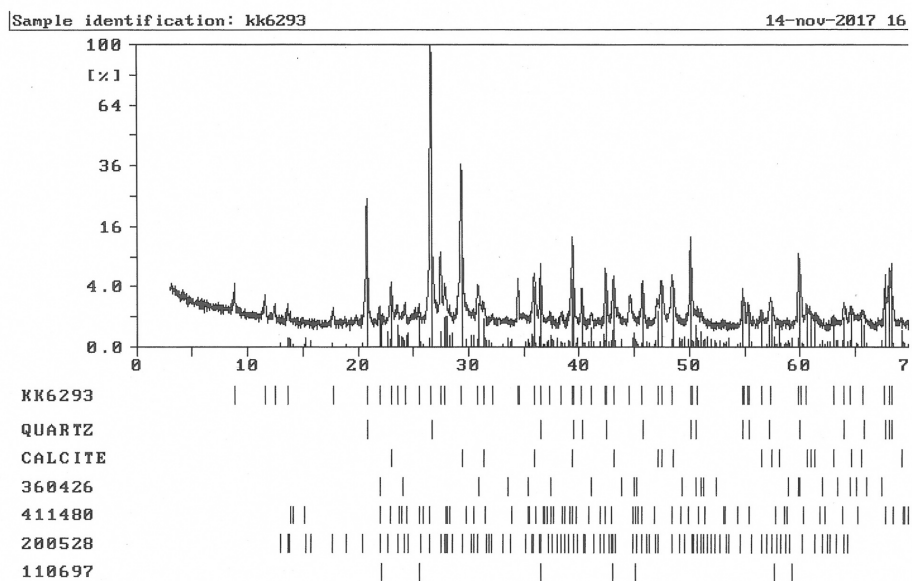
7. ábra A 7-es minta röntgendiffrakciós elemzése

A **8. minta** rtg-diffrakciós vizsgálata alapján a minta fázisai a következők: **α -kvarc** (adalékanyag, homok), **kalcit**, dolomit (adalékanyag), klinoklor (kloritsoport, agyagásvány), albit (földpát, homokból), muszkovit (csillám, homokból), anhidrit (CaSO_4), $\text{Al}_{10}\text{O}_{15}\cdot\text{H}_2\text{O}$ (*a domináns ásványokat vastagon szedett betűkkel jelöltük*). A vizsgált minta pH értéke 8,8. Megállapíthatjuk, hogy **a 8. minta ásványtani összetétele alapján mészhabarc**s.

8. ábra A 8-as minta röntgendiffrakciós elemzése

A **9. minta** rtg-diffrakciós vizsgálata alapján a minta fázisai a következők: **α -kvarc** (adalékanyag, homok), **kalcit**, dolomit (adalékanyag), Ca-albit, Na-anortit (földpátok, homokból), bárium-karbonát (BaCO_3), CaO (égetett mész), kloritok (kloritsoport, agyagásvány), muszkovit (csillám, homokból) (*a domináns ásványokat vastagon szedett betűkkel jelöltük*). A vizsgált minta pH értéke 8,9. Megállapíthatjuk, hogy **a 9. minta ásványtani összetétele alapján mészhabarc**s.

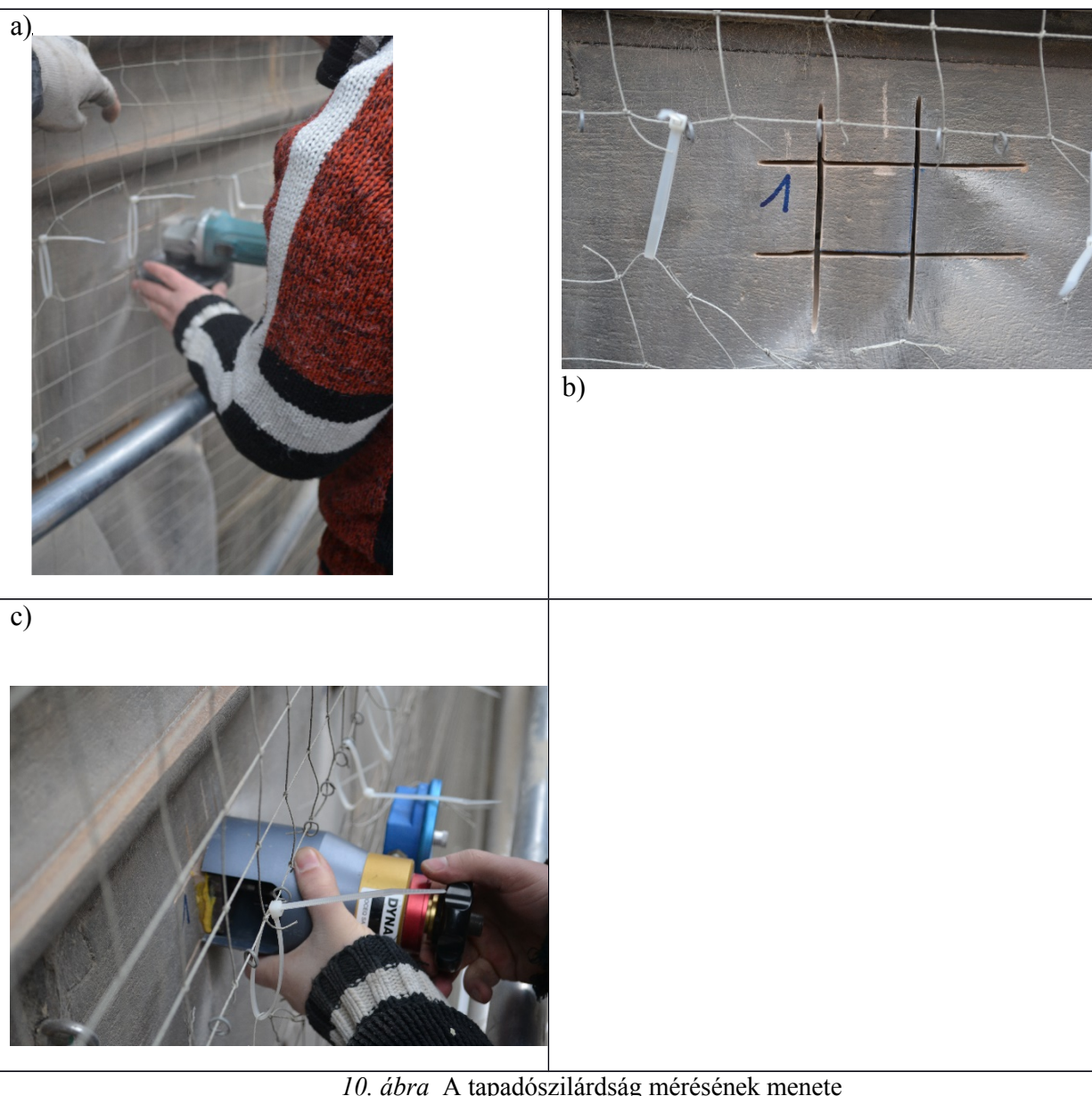

9. ábra A 9-es minta röntgendiffrakciós elemzése

5. Tapadó-húzószilárdság vizsgálata

A tapadó-húzószilárdság vizsgálatát DYNA Proseq 25 kN-os készülékkel végeztük el. A vizsgálat lépései a következők voltak (10.a – 10.c ábrák):

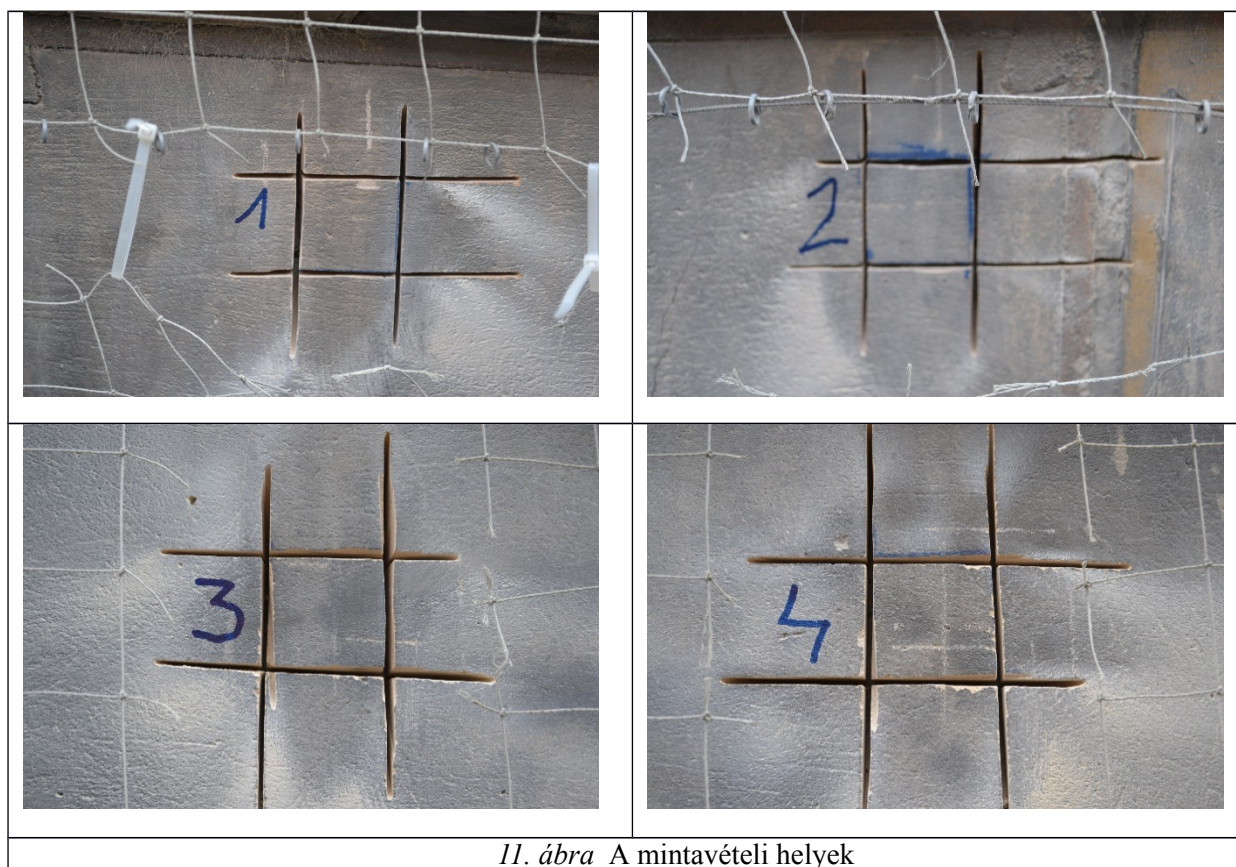
- a felületet flex gyorsvágóval bevágtuk,
- a tisztítás után a mérőhöz tartozó acél lapokat nagyszilárdságú, gyorskötő ragasztóval a felületre ragasztottuk,
- a ragasztás követően 15 perces kötési idő után elkezdtük a szakítást,
- a leszakítást követően a tönkremenetel jellegének megállapítása, a leszakadt felületek szemrevételezésével.

10. ábra A tapadósilárdság mérésének menete

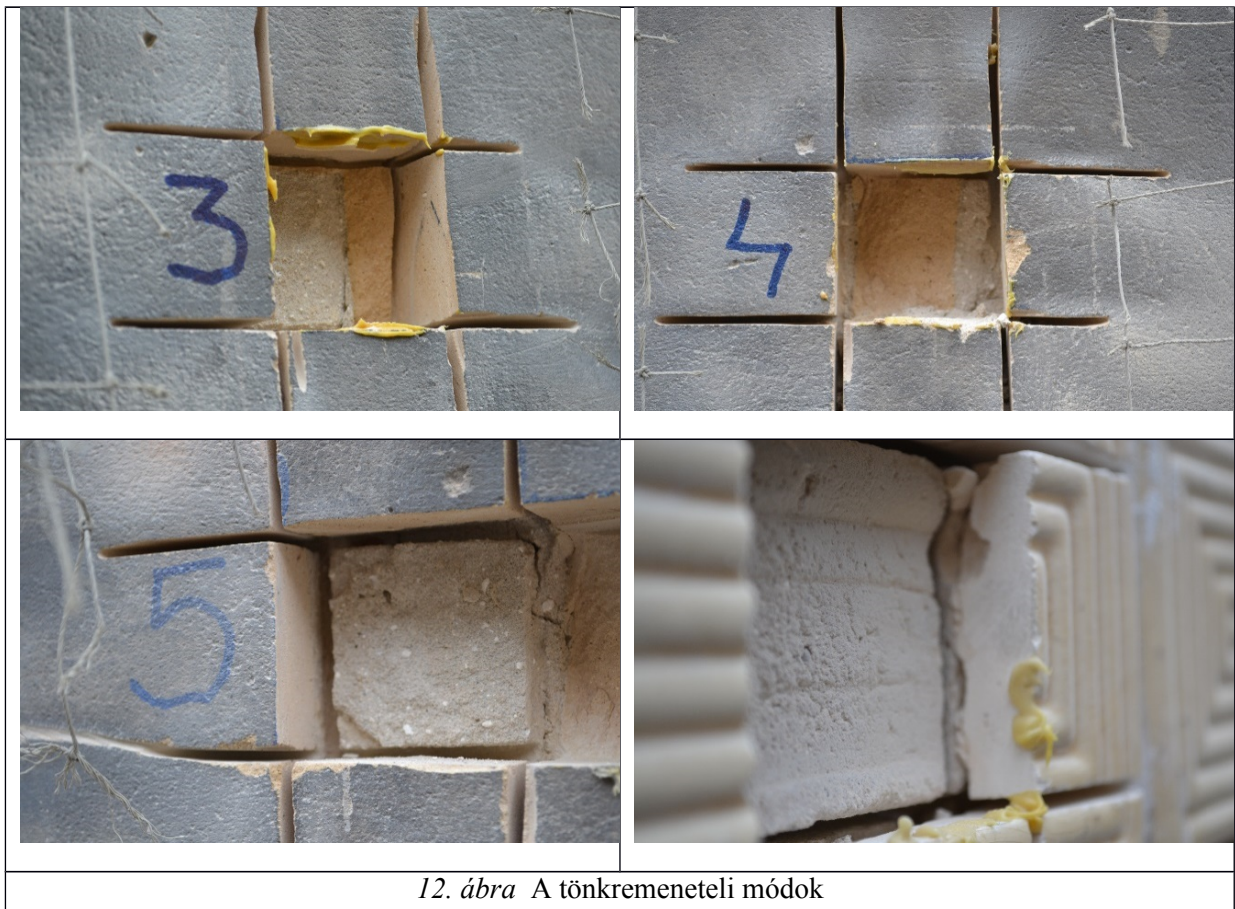

A mintavételi helyeket a 11. ábrán adjuk meg.

11. ábra A mintavételi helyek

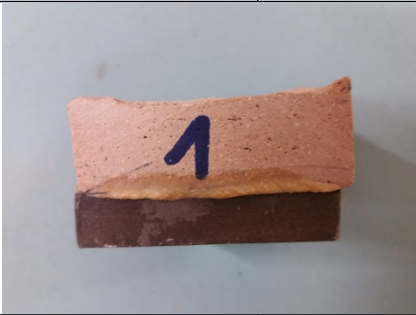
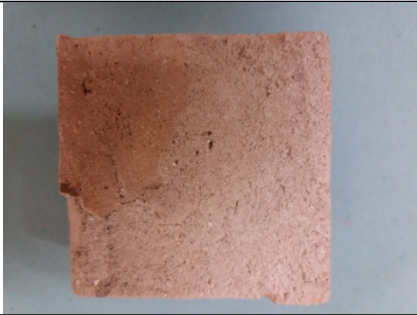
A leszakítást követően a tönkremenetel jellegének megállapításához a leszakadt felületeket szemrevételeztük (12. ábra). Az 1. mintavételi helyen a tönkremenetel a pirogránit és a habarcs határán történt. A 2. mintavételi helyen a habarcs szakadt le a díszítőkö felületéről. A 3. mintavételi helyen a habarcs ment tönkre. A 4. mintavételi helyen az anyag a felragasztott borda anyagában ment tönkre.

A tapadó-húzószilárdság értékeit az 5. táblázatban adjuk meg.

5. táblázat A tapadó-húzószilárdság vizsgálatának eredményei – 1

Mintavételi hely	Egyedi tapadó szilárdság értékek [N/mm ²]	Megjegyzés
1.	0,310	Tönkremenetel a pirogránit és a habarcs határán:
2.	0,039	Tönkremenetel a pirogránit és a habarcs határán, a habarcs szakadt le:
3.	0,471	Tönkremenetel a habarcsban
4.	1,138	Tönkremenetel a bordában

A tapadó-húzószilárdság értékeit a 6. táblázatban adjuk meg. Az 5. mintavételi helynél a tönkremeneteli zóna a pirogránit és a habarcs határán figyelhető meg, a leszakadás a mintavételi hely gyorsvágóval történő előkészítése során, leszakítás nélkül történt meg. A tönkremenetel a habarcsban történt.

A 6. mintavételi helyen (sárga mázas bordás felületű pirogránit elem) szintén a gyorsvágóval történő előkészítés során, leszakítás nélkül kiesett a minta a helyéről. A habarcs vékony rétegben van a pirogránit felületre tapadva, de a habarcs zsugorodása miatt valószínűleg már korábban levált a felületről, megszűnt a tapadás.

6. táblázat A tapadó-húzószilárdság vizsgálatának eredményei – 2

5.		Tönkremenetel a habarcsban, a pirogránit és a habarcs határán	
6. sárga mázas bordás felületű pirogránit elem		Tönkremenetel a habarcsban, a pirogránit és a habarcs határán	

6. Nyomószilárdsági vizsgálatok

A nyomószilárdsági vizsgálatokat a szakítószilárdsági vizsgálat során vett mintákból, valamint a Megbízó által vett mintákból alakítottuk ki. A habarcsok esetében csak 3 db próbatest kialakítása (vágása) volt sikeres, a többi – kis szilárdságának köszönhetően – vágás közben szétesett. A 13. ábrán látható, hogy a habarcs a pirogránit elemekben jelentősen zsugorodott, és emiatt a kapcsolat a pirogránit és habarcs között már megszűnt. A képen látható elemből, mint egy zsaluzatból, a habarcs erőhatás nélkül kiesett. A mészhabarcs zsugorodása a szilárdulási folyamat következménye.

A nyomószilárdsági vizsgálatokra előkészített minták jeleiben a szám a mintavételi helyet, a „pg” a pirogránit anyagot, a „h” a habarcs anyagot jelzi, valamint az „a, b, c, d” betűkkel a párhuzamosan vizsgált próbatesteket jelöltük. A vizsgálati eredmények a 7. táblázatban találhatók.

Megállapíthatjuk, hogy a pirogránit és a vele közvetlen kapcsolatban levő mészhabarcok nyomószilárdsága között nagyságrendnyi különbség van, a mészhabarc szilárdsága közelítőleg tizede a pirogránit elemekének. A legtöbb kivett mészhabarcsminta esetében nyomószilárdság vizsgálatára nem is kerülhetett sor, ugyanis már a mintakialakítás során ezek szétestek. Ez azt is jelzi, hogy a mészhabarc szilárdsága sok esetben a 7. táblázatban látható értékeknél is kisebb (átlagosan a 2 N/mm² nyomószilárdsági értéket sem érhetik el). További fontos megfigyelés, hogy az alkalmazott korabeli rögzítéstechnika (drótozás) a kis pH érték mellett már rozsdásodott, eredeti funkcióját a meggyengült anyag valószínűsíthetően már nem látja el.

Vizsgálataink során a pirogránit burkolóelemek korabeli vagy javított rögzítése/ragasztása tartóssági és szilárdsági kérdéseit elemeztük. A pirogránit és mészhabarc közötti meggyengült vagy megszűnt kapcsolati szilárdság (tapadószilárdság), a mészhabarcok nyomószilárdsága és kémhatása (pH értékei), valamint a rögzítéstechnika (drótozás) korróziós állapota (előre haladott korróziója) alapján – figyelembe véve a pirogránit elemek tömegét – megállapíthatjuk, hogy a rögzítések/ragasztások eredeti funkciójukat már nem látják el, ezért részletes felülvizsgálatuk és rekonstrukciójuk javasolt.

7. táblázat A pirogránit és habarc minták nyomószilárdság vizsgálatának eredménye

Minta jele	Nyomószilárdság, N/mm ²	Térfogatsűrűség, kg/m ³
1-a-pg	20,42	1673
1-b-pg	10,87	1730
2-a-pg	21,11	1712
2-b-pg	26,51	1749
2-c-pg	29,10	1824
2-d-pg	15,21	1940
3-a-pg	24,12	1748
3-b-pg	16,96	1632
3-c-pg	22,02	1758
3-d-pg	23,51	1641
5-a-pg	23,44	1755
5-b-pg	31,28	1683
5-c-pg	8,59	1793
5-d-pg	18,30	1738
6-a-h	2,07	1450
6-a-h	1,49	1445

6-a-h	1,92	1450

7. Összefoglalás

Az ALAKart Kft. (Budapest, Tagló u. 11, 1097) megbízta a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Geotechnika és Mérnökgeológia Tanszékét, hogy végezze el az Iparművészeti Múzeum külső homlokzatáról származó minták vizsgálatát, majd a vizsgálati eredményeket szakvéleményben foglalja össze.

A kötőanyag vizsgálat eredménye azt mutatja, hogy nagyon kis mennyiségű „cement” típusú kötőanyag került felhasználásra a ragasztó habarcsok kialakításában, ami **alapján feltételezhetjük, hogy a habarcsok valószínűsíthetően nem cementes kötőanyaggal készültek, hanem inkább mészhabarcsok.** Az oltott mészhez felhasznált égetett meszet készíthették kissé agyagos, márgás mészkő felhasználásával is, ami *hidraulikus (víz alatt is kötőképes, szilárduló) meszet* eredményez. Ez tartalmazhat kis mennyiségű szilícium-dioxidot. *A mészhabarcs/hidraulikus mészhabarcs jelenlétét a rtg-diffrakciós vizsgálatok eredménye alapján tudjuk majd megerősíteni.*

Vizsgálataink során a pirogránit burkolóelemek korabeli vagy javított rögzítése/ragasztása tartóssági és szilárdsági kérdéseit elemeztük. A pirogránit és mészhabarcs közötti meggyengült vagy megszűnt kapcsolati szilárdság (tapadószilárdság), a mészhabarcsok nyomószilárdsága és kémhatása (pH értékei), valamint a rögzítéstechnika (drótozás) korróziós állapota (előre haladott korróziója) alapján – figyelembe véve a pirogránit elemek tömegét – megállapíthatjuk, hogy a rögzítések/ragasztások eredeti funkciójukat már nem látják el, ezért részletes felülvizsgálatuk és rekonstrukciójuk javasolt.

MELLÉKLET